

Elävä museo

Toimintamalleja avuksi museoiden yleisötyöhön

Toimintamallit on kehitetty Etelä-Karjalan museon hallinnoimassa EEMU -hankkeessa, johon osallistuivat sekä kaikki Etelä-Karjalan kunnat. Toimintamalleja työstettiin kuntien kulttuuri- ja matkailutoimien sekä Etelä-Karjalan museoita ylläpitävien toimijoiden kanssa. Hanketta oli rahoittamassa Etelä-Karjalan liitto.

Anna-Kaisa Ek
Elävä Eteläkarjalainen Museoympäristö -hanke
11 / 2012

TOIMINTAMALLEJA MUSEOILLE

Tässä vihkossa esitellyt toimintamallit on kehitetty Etelä-Karjalan museon hallinnoimassa Elävä Eteläkarjalainen Museoympäristö -hankkeessa, jossa olivat mukana kaikki Etelä-Karjalan kunnat. Hanketta rahoitti Etelä-Karjalan liitto. Toimintamallit on tarkoitettu avuksi ja työkaluiksi museoiden yleisötyöhön. Toimintamalleja suunniteltiin museoiden ylläpitäjätahojen resurssien ja lähtökohtien pohjalta. Hankkeen aikana malleja toteutettiin yhteistyössä kuntien kulttuuri- ja matkailutoimien, yhdistysten ja yksittäisten kotiseutuharrastajien kanssa.

Etelä-Karjalan paikallismuseoita ylläpidetään pääsääntöisesti harrastusvoimin tai kulttuurityöntekijöiden tehtävien ohessa. Valtaosa paikallismuseoista on tiivisti sidoksissa niitä ylläpitävien yhteisöjen muuhun toimintaan. Museoita ylläpitävät yhteisöt järjestävät museotoimintaan liittyviä tapahtumia museon ulkopuolella ja toisaalta museoissa järjestetään tapahtumia, joita ei perinteisessä mielessä ajatella museotoiminnaksi. Siksi paikallismuseotoimintaa voi olla hankalaakin eritellä muusta harrastus- tai kulttuuritoiminnasta.

Keskusteluissa paikallismuseotoimijoiden kanssa nousi esiin yllättävän samankaltaisia tarpeita museoiden ja yleisön kohtaamiseen liittyen. Yhtenä tärkeänä tavoitteena nähtiin uusien asiakasryhmien tavoittaminen ja uusien toimijoiden löytäminen paikallismuseoihin. Tärkeänä pidettiin myös perinne- ja historiatietouden siirtämistä sekä tarinoiden ja muistojen jakamista.

Uusia toimijoita ja vierailijoita pyrittiin tavoittamaan matkailuyhteistyön kehittämällä ja mainostamalla museoita houkuttelevina toiminta- ja harrastusympäristöinä. Toimintamallit myös kehottavat ajattelemaan museon yleisötyötä laajemmin: Museota voi käyttää kurssien ja koulutusten järjestämiseen. Niiden avulla museoympäristöä voidaan esitellä avoimempana toimintaympäristönä, jonne eri alojen toimijat ovat tervetulleita.

Tässä vihkossa esiteltujen toimintamallien tarkoitus on olla apuna paikallismuseoiden yleisötoiminnassa. Mallit esitellään vaihe vaiheelta ja kerrotaan mitä kunkin mallin toteuttamiseen tarvitaan ja millaisia mahdollisia yhteistyökumppaneita kannattaa hankkia. Toimintamalleilla tavoitellaan paikallisväestön aktivoimista, jotta museoiden toiminnassa liittäisi aktiivisia toimijoita jatkossakin. Ne eivät korvaa perinteistä maakuntamuseoiden maakuntatyötä eli kokoelmien hoitoon ja rakennusten kunnostukseen liittyvää apua. Kokoelmiin, historiaan ja rakennushistoriaan liittyviä neuvoja kannattaa kysyä maakuntamuseosta.

Mallit eivät pääsääntöisesti vaadi uusia fyysisiä järjestelyitä, mutta jonkun täytyy koordinoida niiden toimivuutta, pitää yhteyttä tarvittaviin osapuoliin, sopia aikataulut ja liikkumisen museokohteeseen. Kaikessa toiminnassa täytyy muistaa, että museot ovat herkkiä ympäristöjä, joissa täytyy ottaa suojelunäkökohdat huomioon.

Mallit

1	Hyvinvointi- ja luontokurssit museoympäristössä.....	1
2	Kesäoppaiden koulutus.....	3
3	Koululaiset ja vanhukset museossa	5
4	Kyläkävelyt osana museon toimintaa	7
5	Muistelu.....	9
5.1	Muistoista koottu näyttely	11
6	Museoteatteri	12
7	Museomatkalaukku	13
8	Satelliittinäyttely	15
9	Vertaistiedon jakaminen museossa	17
9.1	Museomummo ja -vaari Etelä-Karjalan museossa	17
9.2	Perinnetöiden opettaminen.....	17
10	Yritystoiminta paikallismuseoissa	19

1 Hyvinvointi- ja luontokurssit museoympäristössä

Hankkeen aikana yritettiin löytää hyvinvointikouluttajalle toimintaympäristöjä museoista. Hyvinvointi- ja luontokouluttajan kanssa käytiin tutustumassa muutamaaan paikallismuseoon, mutta kurssi jäi vielä toistaiseksi toteuttamatta. Tilaa etsittäessä kävi selväksi, että koulutustilan tulee olla jokin lämmin ja siellä täytyy olla saatavilla vettä. Jos museoon ei tule juoksevaa vettä, niin vettä voi kuljettaa myös kanistereissa.

CASE Taipalsaaren Putronniemi

Luontoretki toteutettiin yhteistyössä Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiirin kanssa. Luontoretki toteutettiin Mooses Putron kotimuseon pihapiirissä 30 esikoululaiselle. Heillä oli mukanaan omat ohjaajansa, jotta luonnonsuojelupiirin ohjaaja voisi keskittyä luonto-opastukseen. Ryhmänohjaajat ja opettajat pitivät huolen siitä, että kaikki oppilaat pysyivät mukana.

Luontoretkiä ja hyvinvointikoulutuksia voi toteuttaa myös aikuis- tai turistiryhmille museoympäristöissä. Luontoretket voivat olla myös osana esimerkiksi hyvinvointikursseja.

Mooses Putron kotimuseon ympäristössä toteutettiin EEMU-hankkeen aikana esikoululaisten luontoretki yhteistyössä Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiirin kanssa.

Valtaosa paikallismuseoista sijaitsee luonnonkauniissa ympäristöissä. Harvoin tulee tutustuttua museon ympäristöön osana museovierailua. Museoympäristöön voi tutustua kuin mihin tahansa muuhunkin luonnon tai ihmisen muokkaamaan ympäristöön kasvillisuutta ja eläimistöä tarkastellen. Ympäristö vaikuttaa oppimiseen, joten museoympäristö on erinomainen vaihtoehto erilasten kurssien, oppituntien tai koulutusten pitopaikaksi.

MITÄ TARVITAAN?

- opas, joka tuntee luonnon. Luonnonsuojeluliiton paikalliset luonnonsuojelupiirit ja -yhdistykset auttavat tässä mielellään.
- Koulutus kannattaa järjestää yhteistyössä yrittäjän, yhdistyksen tai kansalaisopiston kanssa. Kouluttajan mielenkiinto järjestää koulutus museokohteessa on ratkaiseva.
- Museon tunteva opas tulisi esitellä museon. Museo-opastuksen tarpeesta kannattaa keskustella. Tuntuuko kouluttajasta, että osallistujat olisivat kiinnostuneita opastuksesta museoon, vai onko tärkeää, että ympäristö saa vaikuttaa kurssilaisiin ilman ennakkotietoja.
- Suurempien lapsiryhmien mukana kannattaa olla ryhmän vetäjä (esim. opettaja), joka tuntee lapset. Hän huolehtii, että porukka pysyy kasassa ja valvoo toimintaa.
- Jos koulutus järjestetään keväällä tai syksyllä, tarvitaan paikka, jossa lämmitellä. Jos koulutus järjestetään kesällä, niin tarvitaan ainakin suoja sateen varalta. Nämä voivat toimia myös paikkana, jossa syödään eväitä.

Mallia olivat toteuttamassa:

Mooses Putro museon opas

Saimaanharjun päiväkodin esikoululaiset opettajineen

Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiirin luonto-opas

2 Kesäoppaiden koulutus

Monessa kunnassa ainakin Etelä-Karjalassa on viimeisen vuoden aikana herännyt kiinnostus kehittää omaa paikallismuseota ja sen aluetta matkailijoiden vierailukohteena. Siksi Taipalsaarellekin palkattiin kesätyöntekijöitä pitämään museoita avoinna ja toimimaan kunnan matkaoppaina museoiden ympäristössä.

Kesäoppaat ovat valtaosaltaan koululaisia, jotka palkataan aina kahdeksi viikoksi tehtäväänsä. Tähän asti oppaille on tarjottu suurta monistepinoa ulkoa opeteltavaksi, mutta on huomattu, ettei se ole välttämättä toimiva ratkaisu näin lyhyissä työsuhteissa. Kesäoppaat myös itse ovat kokeneet, etteivät ole saaneet tarvitsemaansa tietoa papereista lukemalla.

CASE Taipalsaaren museoalue

Päätimme kokeilla Taipalsaarella toimintamallia, jossa museoalueen kesäoppaiden koulutukseen osallistuisi kaikki museoalueella toimivat tahot, maakuntamuseon amanuenssi sekä kunnan kesäoppaita ohjaava työntekijä. Kesäoppaita ohjaava työntekijä oli vasta aloittanut tehtävässään, joten hänellekin osa kesäoppaille kuuluvista tehtävistä oli vieraita. Kesäoppaiden tehtävänä oli toimia Röytyn museoalueella oppaina niin museo- kuin kunnan matkailuasioissakin. Tietomäärä, joka heidän olisi pitänyt omaksua, oli siis hyvin laaja.

Hankkeen aikana Röytyn museoalueella toimivat kestikievarin kahvila-ravintola yrittäjä, Hevosajoneuvomuseo sekä Taipalsaaren käsityöläisten myyntipiste. Samalla Röytyn navetta toimii kunnan matkailuinfona ja aitoista löytyy kotiseutuesineistöstä kootut näyttelyt. Kesäoppaiksi kunta palkkasi paikallisia nuoria muutaman viikon jaksoiksi. Lyhyiden

työjaksojen aikana on vaikea omaksua koko museoalueen tarjontaa itsenäisesti opiskelemalla.

Koulutus aloitettiin kertomalla tuleville oppaille kunnan historiasta maakuntamuseon maakuntatyöstä vastaavan amanuenssin ja alueen matkailusta kunnan työntekijän johdolla. Museoalueen kahvilassa yrittäjä kertoi toiminnastaan ja näyttelyihin tutustuttiin niiden kokoajien johdolla. Hevosajoneuvomuseon kokoelman ja näyttelyn ovat koonneet Taipalsaaren kotiseutuyhdistyksen aktiivit ja he tulivat kertomaan esineistöstä. Aittarivin näyttelyt koonnut henkilö, kertoi kokonaisuuksista. Samalla saatiin tietoa myös siitä, miten oppaat voivat siivota näyttelytiloja. Navetassa toiminnastaan kertoi Taipalsaaren Käsityöläisten edustaja. Oppaiden tehtäviin kuuluu myös huolehtia myyntipisteestä silloin, kun käsityöläisten edustajat pitävät taukoja.

Koulutuksessa saatiin kiinnitettyä tulevien oppaiden huomiota kulttuuriympäristöön ja tarjottiin mahdollisuutta nähdä museoalue ja kunnan historialliset nähtävyydet kokonaisuutena.

Taipalsaarella järjestettiin koulutus kesäoppaille yhteistyössä museoalueen eri toimijoiden kanssa.

MITÄ TARVITAAN?

- Kunnan tai alueen historian asiantuntija.
- Esineistön, näyttelyn ja paikallistarinoiden tuntija / tuntijoita
- Jos museoalueella on useampia toimijoita, olisi hyvä olla kaikkien edustaja kertomassa toiminnastaan.
- Kunnan matkailun edustaja kertomaan matkailutoiminnoista ja nähtävyyksikohteista.
- Edellä mainitut voivat olla joko kunnan omia työntekijöitä, yksityisiä ihmisiä tai vaikka kotiseutuyhdistyksen edustajia, kunhan heillä on ajankohtaista tietoa em. aiheista.

Tätä mallia olivat toteuttamassa:

Aittojen näyttelyt koonnut historianopettaja Taipalsaareltä.

Hevosajopelimuseon esineistön ja näyttelyn koonneen Taipalsaaren kotiseutuyhdistyksen jäsenet.

Kunnan museotyöntekijä.

Taipalsaaren käsityöläisten yhdistyksen jäsen.

Röytyn Kestikievarin yrittäjä.

Etelä-Karjalan museon maakuntatyöstä vastaava amanuenssi.

3 Koululaiset ja vanhukset museossa

Monin paikoin koululaisvoimin on viety vanhuksille elämyksiä ja koettavaa vanhainkoteihin. Tässä mallissa vanhukset ja koululaiset voivat kokea yhdessä. Toiminta voi olla osa koulun perinnekasvatusta ja se lisää sukupolvien välistä vuorovaikutusta.

Parhaimmillaan koululaiset saavat vanhuksilta tietoa perinteistä ja kuulevat tarinoita paikkakunnassa tapahtuneista muutoksista. Koululaiset oppivat auttamaan liikuntarajoitteisia ja kokevat parhaimmillaan tekevänsä hyvää toisille ihmisille ja näin tuntevat itsensä tärkeiksi. Vaikka museo, koulu ja palvelutalo eivät sijaitsisikaan toistensa naapureissa, tämä toimintamalli voidaan toteuttaa esimerkiksi retkenä, jossa sekä koululaiset ja vanhukset liikkuvat yhteisellä linja-autolla.

CASE Suomenniemi

Suomenniemen koulu ja Toimintakeskus Metsätähti järjestivät yhteistyönä museovierailun Nikkisen torppaan Suomenniemellä. Museovierailuun osallistuivat viides- ja kuudesluokkalaista opettajiensa johdolla. Vanhusten mukana museossa oli myös toimintakeskuksen ohjaajia. Koululaiset avustivat vanhuksia liikkumisessa. Yhteiset päiväkahvit nautittiin museon pihalla.

Nikkisen torppa on hyvin pieni paikallismuseo, jossa on esillä Suomenniemen kotiseutuesineistöä. Yhdessä huoneessa järjestetään noin vuosittain vaihtuvia näyttelyitä. Torppaan täytyy nousta muutama porras, joten valmistelemina toimenpiteitä paikalle hankittiin liikkumista helpottava väliaikainen ramppi. Rakennuksen huoneet ovat pieniä ja näin ollen niihin ei mahdu montaa ihmistä kerrallaan. Siksi kahvit täytyi nauttia pihalla ja järjestäjien piti seurata säätä. Koulu, toimintakeskus ja museo sijaitsevat vain muutamien

kymmenien metrien päässä toisistaan. Etenkin tällaisissa kohteissa koululaisten ja vanhusten museopäivä olisi helppo toteuttaa.

Nikkisen torppa on avoinna pääasiassa Suomenniemen kesäpäivien aikaan. Tällaisilla tapahtumilla sinne saadaan kävijöitä myös muulloin. Palvelukodin asukkaiden on helpompi vierailla museossa silloin, kun siellä ei ole paljon muuta yleisöä.

MITÄ TARVITAAN?

- Tätä mallia voidaan toteuttaa myös sellaisissa paikoissa, joissa museolla ei ole ketään tiettyä hoitajaa tai tahoa joka museo-opastuksista huolehtii. Tällaista vierailua voi lähteä ajamaan myös opettaja tai palvelutalon työntekijä.
- Opettajat ja vanhusten ohjaajat täytyy saada innostumaan yhteistyöstä.
- Jos museoon on vaikea kulkea (esim. portaat), täytyy paikalle tuoda luiska. Jos museossa on paljon portaita, mallia voi olla haastavaa toteuttaa liikuntarajoitteisten kanssa.
- Museossa tai pihamaalla voi pitää kahvihetken: Kahvit termospulloihin, eväsleivät tai pullat mukaan. Koululaiset ja opettajat voivat olla avustamassa tarjoilussa ja syömisessä.
- Jos koulu tai vanhainkoti sijaitsee kauempana museosta, tarvitaan järjestetty kyyti.
- Malli voidaan toteuttaa myös esimerkiksi koululaisten iltapäiväkerhon tai järjestön ja vanhainkodin yhteistyönä.

Tätä mallia ei kokeiltu Elävä Eteläkarjalainen Museoympäristö hankkeen aikana. Se on toteutettu Suomenniemen Nikkisen torpalla Suomenniemen koulun ja palvelutalo Metsätähden yhteistyönä.

4 Kyläkävelyt osana museon toimintaa

Kyläkävelyillä saadaan mielekkäästi jaettua alueiden historiatietoutta ja paikallistarinoita. Kyläkävelyt voivat toimia keskusteluympäristöinä ja tutustuttaa alueen asukkaita toisiinsa. Monin paikoin museot ovat kyläyhdistyksen tai kotiseutuyhdistysten toiminnan keskiössä, siksi niihin liittyy myös kaikenlainen yhteisöllinen toiminta. Näin ollen kyläkävelyt ovat luonteva jatke niin museo- kuin kotiseututyöllekin.

Kävelyä voi käyttää myös muistelutapahtuman aloituksena. Ensin voidaan tutustua keskusteltavaan ympäristöön ja sitten kokoontua yhteen tilaan keskustelemaan aiheesta. Monet kuntalaiset haluavat osallistua kävelylle nimenomaan tarinoiden sekä rakennusten ja ympäristön historian vuoksi.

Kyläkävelyillä voidaan tuoda kuntalaisia ja kuntapäättäjiä lähemmäksi toisiaan. Alueen asukkaat saavat näin äänensä kuuluviin ja päättäjät kuulevat asukkaiden näkökantoja. Kävelyn aikana voidaan keskustellen ideoida mihin suuntaan maisemaa halutaan kehittää. Kyläkävely voi toimia kuntien aluekehityssuunnitelmien pohjana. Mikäli suunnitelmana on esimerkiksi kunnan taholta alueen kehittäminen, samalla saadaan asukailta tietoa siitä, miltä alue on ennen näyttänyt ja mikä ratkaisu toimii tai ei toimi.

Kun puhutaan historiallisista rakennuksista ja alueen muutoksista yhdeksi oppaaksi voi pyytää maakuntamuseon rakennustutkijan tai maakunta-amanuenssin. Maakuntamuseon tehtävä on neuvoa museorakennusten korjauksessa sekä jakaa tietoa kulttuuriympäristön hoidosta.

CASE Rautjärvi

Hankkeen aikana toteutettiin kyläkävely Rautjärven Miettälässä. Aloite tähän tuli Rautjärven kunnasta, jossa halutaan kehittää Miettälän aluetta houkuttelevana asuinympäristönä, mutta

kuitenkin ottaen huomioon asukkaiden mielipiteet ja alueen historiallinen kerroksellisuus. Rautjärven kyläkävelyä vetämään pyydettiin Maa- ja kotitalousnaisten maisemanhoidon neuvoja, joka auttoi käytännön toimenpiteiden suunnittelussa.

Maa- ja kotitalousnaissilla on kyläkävely-tuote, johon kuuluu maisemanhoidon neuvojan palvelut kohteeseen liittyen ja lopputuotoksena saadaan analyysi kyläympäristöstä. Analyysissä pohditaan hoitomahdollisuuksia luonnon- ja rakennettuun ympäristöön liittyen.

Miettälän Kuntalalla on monipolvinen historia. Se on toiminut sekä 1700 että 1800-luvulla reservikasarmialueena. Sisällissodan jälkeen siellä toimi sotavankileiri. Osa rakennuksista on 1800-luvulta. Nykyisin siellä sijaitsevat kotiseutunäyttely vanhassa terveystalossa ja Kollaa-museo 1800-luvulta peräisin olevassa sairastuvassa.

Tämän kyläkävelyn tavoitteena oli saada Miettälän Kuntalan alueelle maisemanhoitosuunnitelmaa sekä kehitysideoita. Keskustelun aiheina olivat myös vastuunjaot Rautjärven kunnan ja kotiseutuyhdistyksen välillä. Vaikka kävelyllä oli ennakoon sovittu vetäjä, kävelyn aikana saivat kaikki osallistujat muistella miltä alue on aiemmin näyttänyt ja miten se on muuttunut. Samalla kuultiin juttuja ja muistoja menneistä tapahtumista Kuntalassa.

Tämä kävely järjestettiin niin, että järjestimme vain yhden tapaamisen ennen kävelyä. Tapaamisessa suunnittelimme reitin, keskustelimme aiheista, joita kävelyllä halutaan nostaa esille sekä siitä mihin kohteisiin halutaan kiinnittää kävelyn aikana huomiota.

MITÄ TARVITAAN?

- Suunnittelutapaaminen, jossa käydään läpi kävelyn reitti ja aiheet, joita kävelyn aikana halutaan nostaa esille. Paikalle pyydetään ainakin retken opas ja kirjuri sekä paikallishistorian tuntijoita, jotka osaavat kertoa alueen kerroksellisuudesta.
- Reitti tulee miettiä mielellään jo ennen suunnittelutapaamista.
- Opas: Oppaan tehtävä on johdattaa kävelyn osallistujia aiemmin sovitun reitin mukaan. Opas tai oppaat voivat johdatella keskustelijoita valittuihin aiheisiin. Oppaan ei tarvitse toimia yksin keskustelujen avaajana, vaan siihen tarkoitukseen voi kutsua muita henkilöitä, esimerkiksi alueen kehityssuunnitelmista voi kertoa kunnan elinkeinoasiamies, kyläläiset ovat parhaita henkilöitä kertomaan alueeseen liittyviä tarinoita, paikallisista voi löytyä historiantuntijoitakin.

- Kirjuri, jonka tehtäviin kuuluu kirjata ylös kävelyn aikana nousseita ajatuksia tai tarinoita, riippuen siitä, mitä mikä kävelyn tavoite on.
- Aihe tai teema: Kyläkävelyllä on hyvä olla mietittynä aihe. Se voi olla aivan asukkaiden yhteisöllisyyden edistäminen, historian ja tarinoiden jakaminen tai esimerkiksi maiseman kehittämistoimenpiteiden suunnitteleminen. Aiheen päättäminen etukäteen on hyödyllistä, koska silloin on helpompi valita keskustelun avaajat.
- Kun kyläkävelyn syynä on yhteisöllisyyden kehittäminen, aihetta ei tarvitse liikaa miettiä etukäteen. Hyvällä teemalla voi mainostaa kävelyä ja houkuttaa ihmisiä paikalle.
- Jos kyläkävelyn tavoitteena on museoalueen kunnostaminen ja kehittäminen. Kävelylle tulisi pyytää mukaan alueen historian tai rakennusten asiantuntija esimerkiksi maakuntamuseosta.

Tätä mallia olivat toteuttamassa:

Rautjärven kunnan elinkeinoasiamies
Maa- ja kotitalousnaisten maisemanhoidon neuvoja
Miettilän kyläyhdistys
Kollaa-toimikunta

5 Muistelu

Muisteluilla on tärkeä merkitys museotyössä, erityisesti silloin, kun halutaan lisätä tietoa jostain kohteesta tai esineistä tai niihin liittyviä tarinoita. Muistelutilaisuuksilla on myös sosiaalinen merkitys: ihmiset saavat niissä äänensä kuuluviin ja näin ollen kokevat tulleen huomioduiksi. Muistelu voidaan toteuttaa missä vain eikä se vaadi juurikaan valmisteluja. Laitoksissa (palvelukodit tai jopa koulut) henkilökunta voi olla apuna tilanteessa. Henkilökunta tuntee osallistujat ja voi toimia heidän avustajinaan. Toisaalta henkilökunta voi mielellään osallistua muistelemiseen.

CASE Parikkala

EEMU –hankkeessa toteutettiin kaksi muisteluita Parikkalan museoissa. Ensimmäisessä illassa Hauta-Ollin mökillä ja Parikkalan Meijerimuseossa kiinnostuneita oli noin 25 henkilöä. Tilaisuus toi paljon uutta tietoa museon avoinnapidosta vastaavalle henkilölle. Opastuskierroksilla pienistä tarinoista on hyötyä ja ne jäävät usein opastettavien mieleen.

Toisessa muistelussa Honkakylän kauppamuseolla entiset kaupan asiakkaat saivat verestää muistojaan. Samalla saatiin kuulla myös kauppiaan tyttären muistoja kauppajaajasta.

Hauta-Ollin mökki kirvoitti muistelijat kertomaan juttuja ja tarinoita.

Ylhäällä kuva Honkakylän Kauppamuseon muistelutilaisuudesta.

Vasemmalla on kuva Parikkalan meijerimuseosta, josta saatiin kuulla tarinoita kotiseutumuseon muistelun yhteydessä.

MITÄ TARVITAAN?

- Aihe: Muisteluiden aiheina voi olla mitä vain, kuitenkin aihe kannattaa valita niin, että se herättää mahdollisimman monessa muistoja. Näin ollen tapahtumat (historialliset, yksityiset kuten häät), vuodenajat tai rakennukset voivat olla hyviä lähtökohtia.
- Keskustelun avaaja: henkilö, joka tietää aiheesta ja osaa kertoa siitä, tai jokin esine, kuva, tuoksu tai ruoka (esim. makeinen tai pala pettuleipää), joka johdattelee keskustelijat tunnelmaan ja herättää muistoja osallistujissa.
- Puheenjohtaja: Jos osallistujajoukko on suuri, kuten näissä tapahtumissa oli, tarvitaan joku, joka jakaa puheenvuoroja ja kyselee muisteliijoilta kysymyksiä. Puheenjohtajan tehtävä on jatkaa ja välillä ohjatakin keskustelua uusilla kysymyksillä, mikäli aihe lähtee liiaksi rönsyilemään. Puheenjohtajan kannattaa huomioida myös hiljaisemmat osallistujat, ryhmässä on helposti äänekkäitä osallistujia, jotka eivät meinaa antaa toisille suunvuoroa.
- Kirjuri: kirjoittaa ylös muistot ja tilaisuuden jälkeen kirjoittaa ne puhtaaksi.
- Muistelussa ihmisille täytyy antaa aikaa. Etenkin suuremmissa ryhmissä ihmisten on vaikea tuoda itseään esille kovin äkkiä. Useimmat haluavat seurata tilannetta ennen kuin osallistuvat keskusteluun.

Luumäellä muisteluiden aiheeksi valittiin Taavetin asema. Muistoista koottiin näyttely palvelukoti Mäntykodille.

5.1 Muistoista koottu näyttely

Muisteluista on tarkoitus joka tapauksessa kerätä muistoja talteen. Ne voidaan pienellä vaivalla kirjoittaa puhtaaksi näyttelyä varten. Riippuen näyttelyn koosta, muistoista joudutaan todennäköisesti valitsemaan vain osa näyttelyä varten. Samalla vaivalla voidaan kerätä valokuvia muistoihin liittyvistä aiheista.

CASE Luumäki

Luumäen muisteluista on järjestetty osana Kaakkois-Suomen taidetoimikunnan arkkitehtuurin teemavuotta, joten toive näyttelystä ja aihe muotoutui sen mukaan. Luumäellä kerättyjä muistoja työstetään näyttelykelpoisiksi yhteistyössä Kirjoittajapiiri Kursiivin kanssa ja näyttelyä kootaan Luumäen taideseuran kanssa. Valokuvia on pyydetty paikallisilta aiheesta kiinnostuneilta.

Näyttelyn paikaksi on valittu Luumäen palvelutalo Mäntykoti, koska muistot haluttiin myös vanhusten nähtäville. Lisäksi paikalliset käyttävät palvelutaloa lounaspaikkana. Tässä hankkeessa valokuvista tehtiin suurennokset näyttelyä varten.

MITÄ TARVITAAN?

- Koordinoiva taho, joka kokoaa tekstit ja valokuvat ja toteuttaa ne mahdollisesti pahvi- tai muille pohjille näyttelyä varten.
- Muistojen kerääminen, eli muistelu
- Kirjoittajia muistojen puhtaaksi kirjoittamiseen
- Näyttelynrakentajia
- Valokuvia mielellään muisteluihin osallistuneilta, mutta myös muuta aiheeseen liittyvät kuvat käyvät.
- Tila, joka mielellään tavoittaa mahdollisimman monet ja monen ikäiset paikkakuntalaiset.
- Materiaalit: pohjia teksteille ja valokuvia, valokuvien kopiot tai suurennokset,
- Kuvien omistajien ja muistelijoiden tiedot täytyy ottaa talteen. Kuvat täytyy palauttaa niiden alkuperäisille omistajille. Lisäksi etenkin valokuvien käyttöön kannattaa pyytää kirjallinen lupa kuvaajilta/omistajilta.

Muisteluista olivat toteuttamassa:

Parikkalan Taito-pisteen käsityöohjaaja
Honkakylän kauppamuseoyhdistys
Kaakkois-Suomen taidetoimikunta
Luumäen taideseura
Kirjoittajapiiri Kursiivi
Luumäen eläkeliiton piiriyhdistys

6 Museoteatteri

Monen museon pihapiirissä järjestetään jo nyt kesäteatteriesityksiä. Teatteria voi käyttää keinona museon historian esilletuomisessa. Teatteri toimii myös osana opastuksia. Museoteatteri myös avaa keskusteluja historiankerronnasta, sekä innostaa vierailijoita jakamaan omia kokemuksiaan aiheisiin liittyen. Museoteatteri voi olla kokonainen näytelmä tai pelkkä kohtaaminen monologista tai dialogista.

Museoteatterin ei tarvitse olla totuudenmukainen vaan se voi olla täysin fiktiivinen. Jokin yhtymäkohta museoon tai sen ympäristöön olisi hyvä löytää, jotta vierailija ymmärtäisi museon ja esityksen yhteyden. Esitys voi liittyä esimerkiksi johonkin museoalueen rakennukseen tai tiettyyn vaiheeseen museon esittelemän aiheen historiassa.

Rautjärvellä Museotiepäivänä 2012 järjestettiin opastuskierroksia Miettilän museoympäristössä. Opastuskierroksen reitin varrelle oli järjestetty pieniä kohtauksia niiltä ajoilta, kun Kuntala toimi vielä reservikasarmialueena (1700- ja 1800-luvuilla).

Case Teollisuustyöväen asuntomuseo

Teollisuustyöväen asuntomuseo Imatralla kaipasi elävöittämistä. Vaikka etenkin Imatra-päivän aikaan museossa käy asiakkaita, silti Imatran museoissa toivotaan, että asukkaat löytäisivät museon pihan omaksi alueekseen. Museon sisätilat ovat niin pienet, että jo alkuvaiheessa havaittiin ettei niihin haluta mennä tekemään esityksiä. Niinpä päädyttiin kehittämään piknikteatteria piha-alueelle. Alusta asti Imatralainen teatteriyhdistys Temuta Ry oli osoittanut kiinnostuksensa hanketta kohtaan. Heillä oli myös toiveena

tehdä esitys jonka idea nousee kohteen historiasta, vaikka kappale olisikin fiktiivinen.

MITÄ TARVITAAN?

- Kiinnostunut teatteriryhmä, joka tahtoo toteuttaa museoteatteria. Tätä voi tehdä myös museon aktiivit, jotka ovat kiinnostuneita kirjoittamaan ja toteuttamaan esityksiä.
- Kun museoon liittyvää teatteria lähdetään tekemään, täytyy ensiksi tutustua historiaan. Teatteriaineistoa löytyy myös museoon ja paikkakuntaan liittyvistä tarinoista. Muistelut, historiankirjat, historialliset museot ja keskustelut ovat hyviä lähtöpisteitä aineiston keräämiseen.
- Jos teatteria käytetään osana opastusta, täytyy miettiä ensiksi opastusreitti museoalueella. Voiko joihinkin tiettyihin rakennuksiin liittää näytelmäkohtauksia? Onko jokin tietty aika tai tapahtuma historiasta, jota halutaan nostaa esille?

Tämä malli toteutettiin yhteistyössä Imatran museotoimen ja teatteriyhdistys Temuta Ry:n kanssa.

7 Museomatkalaukku

Museomatkalaukku voi olla joko museossa käytettävä kosketeltavien esineiden kokoelma tai museon aihepiirejä esitteleviä helposti mukaan otettava esinevalikoima, jota voidaan viedä esim. kouluihin, päiväkoteihin tai muihin laitoksiin. Laukku voi olla opetuskassi koululaisille tai muistelukassi ikäihmisille. Monet esineet ovat sellaisia, että esineistöä voi käyttää molempiin tarkoituksiin.

Museomatkalaukkuja voi käyttää apuvälineenä muisteluissa, tai sen avulla voidaan opettaa historiaa. Siihen valittavat esineet riippuvat sen käyttötarkoituksesta. Esineiden koskettaminen stimuloi muistia ja tukee oppimista. Historiallista ajattelua voi tuoda esille museomatkalaukun avulla monin eri tavoin. Käyttötapoja voi keksiä vielä itse lisää.

Joutsenon pitäjätuvan yrittäjä Reetta Tourunen (Teemataide) ja Suomen Kansallismuseon museolehtori Hanna Forssell kouluttivat hankkeen aikana museomatkalaukun tekijöitä. Koulutuksessa annettiin neuvoja matkalaukun esineistön kokoamiseen ja kokeiltiin tapoja, joilla esineistöä voidaan käyttää. Koulutuksessa nostettiin esille mihin eri paikkoihin esineistöä voidaan viedä ja miten voidaan ottaa huomioon erilaisia yleisöryhmiä sen avulla.

Museomatkalaukku saatiin koottua hankkeen aikana ainakin Wolkoffin talomuseossa ja se otetaan käyttöön tulevan vuoden aikana. Koulutukseen museomatkalaukun teosta osallistuivat myös Savitaipaleen, Rautjärven ja Taipalsaaren kuntien kulttuuritoimien edustajat

Koulutuksesta museomatkalaukun tekoon olivat kiinnostuneita mm. museoharrastajat ("museomummit"), opettajat ja kirjastotyöntekijät.

Joutsenon pitäjätuvassa toimivan yrityksen, Teemataiteen, myyntituotteita ovat erilaiset hyvinvointi- ja terapiakoulutukset, jotka pohjautuvat keskusteluun, muisteluihin ja tarinointiin. Toisena kouluttajana oli Kansallismuseon museolehtori. Kansallismuseo on juuri julkaissut ohjeen museolaukun käyttöön ja kokoamiseen. Teos on nimeltään: Museolaukku - Suomen Kansallismuseon Neuvostoliitto-aiheinen museolaukku Helsingin Diakonissalaitoksen Alppituvassa.

MITÄ TARVITAAN?

- Kuka matkalaukkua käyttää? Voiko joku museon omasta henkilökunnasta käyttää laukkuja vai lainataanko sitä laitoksiin? Jos matkalaukusta tehdään lainattava, kannattaa luetteloida esineet, mahdollisesti kuvata ne ja tehdä kirjalliset ohjeet esineiden käyttämisestä sekä kirjoittaa ylös ehdotuksia mahdollisista käyttötavoista.
- Kenelle laukku suunnataan: Ikäihmisille muistelun apuvälineeksi vai lapsille historian kerronnan tueksi? Mikäli laukulla tavoitellaan historian kerrontaa, ohjeistuksessa kannattaa kiinnittää huomiota materiaaleihin.
- Teema helpottaa laukun sisällön valitsemista. Muistelulaukun teema kannattaa valita niin, että se herättää mahdollisimman monessa muistoja (esimerkiksi sota-aika, vuodenaika, juhla tai tietty tapahtuma). Jos laukku käytetään opetustarkoitukseen, sen teema voi olla vieraampikin.
- Riippuen käyttötarkoituksesta, yhdestä esineestä voi olla erilaisia versioita eri aikakausilta. Tai esimerkiksi erilaisilla päähineillä voidaan kertoa eri aikakausista tai paikkakuntien perinneasujen tyyli- ja värivaihtelusta.
- Laukkuun ei kannata kerätä liikaa esineitä. Esimerkiksi tunnin muisteluun riittää 3-5 esinettä.
- Esine josta kuuluu ääni tai josta lähtee tuoksu, virittelevät muistia taas uusilla tavoilla.
- Teemaan liittyvää ruokaa voi tarjota osana matkalaukkua, mutta sitä ei kannattane säilyttää laukussa.
- Matkalaukussa voi olla myös valokuvia tai postikortteja.

Tapoja käyttää matkalaukkua:

- Esineistöä kannattaa tarkastella pöydän päällä (tai lasten kanssa lattialla). Silloin ei ole vaaraa, että esineet putoavat ja niihin uskaltauta tarttua paremmin.
- Muistelu: millaisia muistoja valitut esineet herättävät? (kts. Muistelu s. 10) Muistelua voi tehdä kaiken ikäisten kanssa. Kaiken ikäisille muistelu on yhtä merkityksellistä.
- Asettakaa laukun esineet aikajärjestykseen. Riippuen osallistujista tässä voi tulla hyvin erilaisia vastauksia eikä mikään ole oikein tai väärin. Osallistujilta kannattaa kysyä miksi järjestys on juuri tämä. Etenkin opetustilanteessa ohjaaja voi tarvittaessa johdatella keskustelua muutokseen (tietyn esineen / yhteiskunnan / jne.).
- Kerro tarina? Esineiden avulla voidaan myös tutustua siihen, miten tarinoita syntyy. Esimerkiksi valitaan sokkona laukusta esine, niitä voi halutessaan tunnustella ennen valintaa. Valitsemastaan esineestä voi kertoa mitä siitä tulee mieleen tai keksiä aivan uuden tarinan.
- Historiallista näkökulmaa voi tuoda esiin myös niin, että pohditaan mitä kukin laukun esine voisi kertoa historiasta. Tämä voi johdatella myös historialliseen ajatteluun: Miten museoihin valikoituu esineitä? Mitä esineillä halutaan kertoa?
- Valokuvien avulla saa näkökulmaa erityisesti lähihistoriaan. Milloin rakennettiin tällaisia rakennuksia? Mitä näille kunnassamme oleville rakennuksille on tapahtunut? Mitä niiden tilalla on nykyään? Milloin tällaisia vaatteita käytettiin? Miten vaatemuoti on muuttunut?

Apuna käytettiin myös: Forssell & Roininen: 2012, Museolaukku (HDL 01/2012), ss. 36-28

8 Satelliittinäyttely

Hankkeelta toivottiin ratkaisuja siihen, miten museotoimintaa voitaisiin viedä lähemmäksi yleisöä. Monin paikoin ihmiset toivoivat paikallishistoriallista esineistöä tai näyttelyä esille sellaisiin tiloihin, joissa yleisö käy aktiivisesti. Parhaimmillaan museoesineiden vieminen yllättäviin tiloihin saa museovieraat käymään paikkakunnan toisissa mielenkiintoisissa nähtävyysskohteissa tai muissa kohteissa vierailevat käymään museoissa, jossa he eivät välttämättä olisi muuten käyneet.

Aiemminkin museot ovat toteuttaneet näyttelyitä mm. kirjastoihin, mutta tässä mallissa oli nimenomaan tarkoituksena, että mainosnäyttelyssä esiteltäisiin nimenomaan museossa meneillään olevaa näyttelyä. Toiveena on, että muutama hyvin valittu esine toimisi houkuttimena museovierailuun. Ei ole tarkoitus, että kirjastot, koulut, seurakuntasalit tai kirkkojen eteiset korvaavat paikallismuseot. Tavoitteena on herättää ihmisten mielenkiinto uudelleen museota kohtaan.

Monet kokevat, että museonäyttelyt eivät muutu kahteenkymmeneen vuoteen. Toisaalta paikallismuseoissa esinemäärä on valtava. Viemällä muutama esine toiseen tilaan esille saadaan ihmisten huomio kiinnittymään niihin uudella tavalla. Paikallisissa pyritään herättämään ajatus, että ”jos en tuotakaan esinettä ole huomannut edellisellä museokäynnillä, mitä muuta museossa vielä on näkemättä?”

Ulkopaikkakuntalaisissa pyritään herättämään ylipäätään kiinnostus ja saada heidät huomaamaan, että lähistöllä on paikka, josta löytyy tietoa paikallishistoriasta.

CASE Nuijamaa

Nuijamaan museossa on kesäisin hyvin vähän kävijöitä. Paikalliset kuitenkin toivoivat paikallishistoriaa esille esimerkiksi seurakuntatalolle, jossa väki käy säännöllisesti. Yhdessä

paikallisten asukkaiden ja Lappeenrannan seurakunnan kanssa päätettiin, että Nuijamaan museosta viedään kirkkotekstiilejä kertomaan kirkon historiasta vitriiniin kirkon eteiseen. Tavoitteena on, että satelliittinäyttely houkuttelee kävijöitä museoon, sillä kirkon eteiseen valittiin vain muutamia paikallisen kirkon historiasta kertovia esineitä. Lisää tietoa paikallishistoriasta saa vieressä olevasta kirkkorakennuksesta.

MITÄ TARVITAAN?

- Kuiva ja mahdollisesti lämmitetty tila: museoesineet eivät kestä suuria lämpötilan ja kosteuden vaihteluita. Kannattaa miettiä paikka sen mukaan, missä paikkakunnalla eniten vieraillaan. Paikkoja voivat olla esimerkiksi kirjasto, uimahalli, kunnantalo, pitäjätupa tai vaikka huoltoasema.
- Valaistus on hyvä ottaa huomioon tilaa valittaessa. Jos tila on hämärä, kannattaa tutkia ja keskustella voidaan tilaan laittaa lisävalaistusta näyttelyesineille.
- Vitriini: esineet kannattaa esitellä arvoisessa paikassa ja toisaalta täytyy varmistaa niiden turvallisuus. Vitriiniin voi parhaimmillaan viedä suoraan museosta, näin tekstejä ym. ei tarvitse tehdä uudelleen. Tilassa voi olla jo valmiiksi vitriini, silloin ei tarvita muuta kuin esineiden uudelleen asettelu.
- Tekstit: ne voivat olla olemassa jo museossa, jolloin ne tarvitsee vain siirtää. Näyttelytilaan kannattaa laittaa teksti, jossa kerrotaan, että lisää tietoa aiheesta löytyy museorakennuksesta. Museossa kävijöille voidaan kertoa ja laittaa muiden aiheeseen liittyvien esineiden lähistölle kyltti, että tästä kokoelmasta puuttuvat esineet ovat esillä - - tilassa ja niihin voi käydä tutustumassa siellä.
- Kirjallinen sopimus, jotta museon parissa työskentelevät tietävät missä esineet on ja jotta näyttelytilan hallinnoijille jää tieto kenen esineitä tilassa on. Ihmiset vaihtavat tehtäviä ja museoiden toimijat voivat muuttua, suulliset sopimukset unohtuvat helposti. Sopimukseen kannatta merkitä mihin asti esineet ovat ko. tilassa ja miten näyttelyajan umpeuduttua toimitaan: voidaanko sopimusta jatkaa ja kuka näyttelyn purkaa?

Kuvaa museon näyttelystä. Vasemmalla kirkko-osasto, jonka esineet vietiin Nuijamaan kirkon eteiseen nähtäväksi.

9 Vertaistiedon jakaminen museossa

Museomummot ja -vaarit toimivat museoissa perinteen välittäjinä ja keskustelukumppaneina museoasiakkaille. Mummojen ja -vaarien kanssa sovitaan tietyt päivät, jolloin he voivat esimerkiksi näyttää käsityötaitojaan ja opastaa niissä asiakkaita, tai lukea satuja, laulattaa lapsia, askarrella, kertoa oman lapsuutensa leikeistä. Tekemisen sisältö lähtee mummon tai -vaarin omasta osaamisesta ja halusta välittää sitä eteenpäin.

Elävä Eteläkarjalainen Museoympäristö -hankkeen aikana museomummo ja -vaari toimintaa lähdettiin viemään maakuntaan. Ensimmäinen tapaaminen potentiaalisten mummojen ja vaarien sekä mahdollisten organisoivien vapaaehtoisjärjestöjen kanssa oli Parikkalassa 28.11.2012. Mukana oli Etelä-Karjalan museossa ja Etelä-Karjalan taidemuseossa toimiva museomummo, joka kertoi omasta toiminnastaan museoissa.

9.1 Museomummo ja -vaari Etelä-Karjalan museossa

Museovaarin toiminta

Lappeenrannan museotoimi järjesti Alakylän koulun musiikkiluokalle 5M pajupillityöpajan 30.5.2012. Museovaari Esko Tikanmäki ideoi koulutuksen sisällön yhdessä amanuenssi Mona Taipaleen kanssa. Lapsille oli annettu tehtäväksi opetella etukäteen laulu ”Tein minä pillin pajupuusta” etukäteen. Luokka jaettiin kahteen osaan, jotta opetus olisi mahdollisimman yksilöllistä. Koulutustilaksi valittiin Linnoituksen Vihreä makasiini, jossa hieman sotkuakin synnyttävä paja oli helppoa toteuttaa. Museovaari kertoi ja näytti kuinka pajupilli tehdään ja ohjasi lasten työskentelyä. Kaikki saivat pajupillit mukaansa. Koululaiset olivat innostuneita, kun saivat itse

osallistua tekemiseen ja museo toimi välittäjänä perinteen siirtämisessä.

Pajupillityöpajassa museo suunnitteli päivän sisällön yhdessä museovaarin kanssa. Museo järjesti paikalle musiikkiluokan oppilaat ja vinkkasi tapahtumasta tiedotusvälineitä

Museomummon tuokio

Museomummo Anita kertoi valmistamansa muistorasian avulla eskareille omasta lapsuudestaan, lehmien hoidosta, leikeistä, kotitöistä. Lapset saivat kysellä ja osallistua kerrontaan. Tuokion jälkeen Taito –eteläkarjalan ohjaajat opettivat lapsille käpylehmien tekemistä. Jokainen lapsi teki itselleen oman lehmän. Lopuksi muusikko Sari Kaasinen esitteli erilaisia omatekoisia soittimia ja opetti esim. lehmänhuhuiluja

Museomummon tuokiossa museo kutsui Taito Etelä-Karjalan edustajan ja museomummo Anitan paikalle. Kokouksessa suunniteltiin päivän sisältö. Museo kutsui muusikko Sari Kaasisen paikalle ja kutsui kohderyhmäksi erään päiväkodin eskariyhmän.

9.2 Perinnetöiden opettaminen

Perinnetöistä kertominen ja niiden opettaminen on keskeistä etenkin paikallismuseoissa. Elävä Eteläkarjalainen Museoympäristö -hankkeessa järjestettiin kaksi koulutusta perinnetöiden tekoon. Ensimmäisessä saivat kaikki halukkaat tulla opettelemaan riukuaidan tekemistä. Jälkimmäisessä korjattiin museoiden kimpiastioita. Kimpiastioiden korjausta sai tulla opettelemaan myös omien kimpiastioiden kanssa.

Molemmat perinnetyökurssit olivat hyvin suosittuja. Riukuaidan tekemiseen päätettiin järjestää opetusta siksi, että Hakamäen museo tarvitsi uutta aitaa pihalleen. Toisaalta haluttiin opettaa

nuorempia ihmisiä aidan tekoon, jotta aidanrakentamisen taito ei jäisi vain vanhojen harteille.

Museoiden suunnalta kimpiastiakurssia kaivattiin, koska paikallismuseoiden astiat olivat ravistuneita: Niitä on säilytetty ylössuun ja vanteet ovat löystyneet. Toisaalta haluttiin löytää lisää tekijöitä, joilla olisi kiinnostus korjata museoiden astioita vaikka pientä korvausta vastaan. Kurssilla tekijöitä löytyikin.

Kimpiastioiden korjaamisesta oli kiinnostunut maakunnassa moni. Korjaaminen oli välillä ryhmätyötä.

Museomummoja ja -vaareja on toistaiseksi löytynyt vain Etelä-Karjalan museon asiakasraadista. EEMU –hankkeessa aloitettiin kiertue, jonka avulla museomummoja ja -vaareja houkutellaan mukaan paikallismuseoidenkin toimintaan.

Riukuaidan tekemistä opeteltiin Savitaipaleen Hakamäellä yhteistyössä Savitaipaleen kotiseutuyhdistyksen kanssa.

Kimpiastioiden korjauskurssi järjestettiin yhteistyössä Ylämaan kotiseutuyhdistyksen kanssa.

MITÄ TARVITAAN?

- Perinteen siirtämisestä ja vuorovaikutuksesta kiinnostunut henkilö: etenkin paikallismuseoiden toiminnassa voi olla mukana henkilöitä, joilla on perinnetöiden teko hallussa. Toiset ovat halukkaampia opettamaan muita niiden teossa kuin toiset. Kannattaa kysellä omassa yhteisössään kuka osaisi ja haluaisi kertoa miten vanhoja askareita toimitetaan.
- Mahdollisuuksien mukaan teemaan liittyviä asiantuntijoita
- Tila, jossa tapahtuma tai työpaja järjestetään. Valtaosa perinteen siirrosta voi tapahtua ulkona ja museoiden omissa rakennuksissa: aita voidaan rakentaa museon pihalla ja viljaa puida riihessä. Lämpimällä ilmalla ja jos ei sada pajupillejä ja muita kädentöitä voidaan myös opetella ulkona. Esimerkiksi kimpiastiakurssille sen sijaan ei riittänyt museon askeettiset olosuhteet.
- Kohderyhmä kannattaa miettiä. Työpaja voi olla järjestetty suoraan esim. tietylle luokalle tai päiväkotiryhmälle tai avoimena tilaisuutena.
- Materiaalit: Museo tai perinnetyön opettaja voi toimittaa materiaalit (pajupillityöpaja, riukuaidan rakentaminen) tai osallistujat voivat tuoda ne mukanaan (kimpiastiakurssit). Koululaisten tai turistien kanssa järjestettävässä perinnetöiden opettamisessa materiaalit voidaan hakea itse metsästä.
- Koordinoiva taho, joka miettii tilaisuuden tavoitteen, hankkii tarvittavat tekijät ja tiedottaa siitä.

10 Yritystoiminta paikallismuseoissa

Paikallismuseot nykyaikaan -hankkeen aikana haluttiin löytää hyviä malleja myös yritystoimintaan paikallismuseoissa. Paikoin yritystoimintaa on kokeiltu jo ennen hanketta, mutta vaihtelevalla menestyksellä. Hankkeen aikana pyrittiin tarkkailemaan mitä ominaisuuksia tarvitaan, jotta paikallismuseo ympäristönä houkuttelisi yrittäjiä ja omistava yhteisö kokisi yritystoiminnan museotiloissa hyväksi ratkaisuksi.

Keskeisiä ongelmia yritys- ja museotoiminnan yhdistämisessä on yleisesti ollut se, että yritystoiminta yleensä vaatii tiloilta enemmän kuin paikallismuseot voivat tarjota. Yritystoimijan vuoksi näyttelyjä joudutaan siirtämään museorakennuksesta toisiin tiloihin ja rakennuksiin voidaan joutua tekemään suuriakin muutoksia, jotka eivät esimerkiksi suojelluissa rakennuksissa ole mahdollisia. Ongelmaksi voi nousta joissain tilanteissa myös paikallismuseon aiemman toimijan tai omistajan ja yrittäjän erilaiset intressit. Esimerkiksi jos kunta vuokraa museotilan yrittäjälle ja rakennuksessa on aiemmin ollut kotiseutuyhdistyksen kokoustilat, kotiseutuyhdistys voi kokea itsensä syrjäytetyksi.

Yrittäjää valittaessa pitäisi ottaa huomioon tilan mahdollisuudet ja rajoitteet, voiko ja haluaako yrittäjä toimia tilojen olemassa olevien resurssien pohjalta sekä tilojen mahdolliset muut käyttäjät. Tilojen käytöstä täytyy eri käyttäjäryhmien välillä olla selkeät sopimukset, suulliset keskustelut eivät riitä, sillä ne usein unohdetaan tai muistetaan eri tavoin. Kirjallisilla sopimuksilla saadaan kunkin oikeudet ja velvollisuudet talteen. Lisäksi on varmistettava, että toimijat pystyvät toimimaan yhteistyössä museoympäristön hyväksi.

CASE Joutsenon pitäjätupa

Joutsenon pitäjätuvan museosta on huolehtinut Joutsenon kotiseutuyhdistys. Kotiseutuyhdistys haluttiin pitää edelleen museotoiminnassa mukana.

Joutsenon pitäjätuvalle löydettiin potentiaalinen yritystoimija. Elävä eteläkarjalainen Museoympäristö -hankkeen alussa yrittäjän ja kaupunginmuseon välille saatiin sopimus.

Joutsenon pitäjätupa on kuntaliitoksen myötä siirtynyt Etelä-Karjalan museon toiminnan alaisuuteen. Maakuntamuseo on palkannut pitäjätuvalle kesäksi avoinnapitäjän. Hän on yleensä tullut kotiseutuyhdistyksen piiristä tai suosittelemana ja ollut mukana järjestämässä vaihtuvia kesänäyttelyitä tuvilla. Pitäjätuvan kävijämäärät ovat olleet pieniä, koska maakuntamuseon resurssit mainostamiseen ovat olleet vähäisiä ja pitäjätupaa on mainostettu yhdessä muiden museoiden kanssa.

Etelä-Karjalan museo kiinnostui yritystoiminnan saamisesta Joutsenon museoon, koska maakuntamuseon omilla resursseilla alkaa olla vaikeaa pitää kävijämääriltään vähäisiä museoita auki. Yrittäjän toivottiin lisäävän kiinnostusta paikkaa kohtaan ja toisaalta odotettiin myös yrittäjällä olevan kiinnostusta hoitaa museota ja sen rakennuksia.

Maakuntamuseon kannalta yrittäjätoimija on hyvä ratkaisu, koska hän pitää huolta siitä, että museorakennus ei pääse rapistumaan. Yrittäjällä on intressi huolehtia museoympäristön siisteydestä ja mm. raportoida korjausta ja muita toimenpiteitä vaativat puutteet. Useimmat olivat pieniä asioita, mutta tekevät museokäynnistä huomattavasti miellyttävämpää.

Joutsenon pitäjätuvalle löydettiin yrittäjäksi Teemataide.

Yhteistyön kehittämistä on jatkettu sen, Etelä-Karjalan

19 maakuntamuseon sekä Joutsenon kotiseutuyhdistyksen kanssa.

MITÄ TARVITAAN?

- Kun yrittäjää lähdetään etsimään museotiloihin, pitäisi ottaa huomioon museossa mahdollisesti toimivat muut yhteisöt ja tahot.
- Museorakennukseen pitäisi tulla sähköt ja sitä täytyisi voida lämmittää.
- WC tai käymälä, joka täytyy olla asiakkaiden vuoksi museoissa joka tapauksessa.
- Asiakkaita varten täytyisi olla saatavilla vettä. Joutsenon tapauksessa juoksevan veden puute ei haitannut, yrittäjä tuo kotoaan tarvittavan veden. Jos museoalueella oleva vanha kaivo halutaan käyttöön, sen vedenlaatu täytyy tutkituttaa ennen käyttöön ottoa.
- Kirjallinen sopimus, jolla voidaan jo alkuvaiheessa huomioida erilaiset vastuut ja velvollisuudet.
- On tietysti rajallista millainen yrittäjä voisi kiinnostua toiminnasta askeettisessa museoympäristössä.

Hankkeen aikana huomattiin, että erilaiset hyvinvointialan yrittäjät, jotka järjestävät työpajoja tai kursseja etsivät tunnelmallisia työtiloja toimintaansa. Myös esimerkiksi yritys- ja yhdistystoimijat, jotka järjestävät retiiittejä tai muita henkiseen hyvinvointiin liittyviä kursseja voivat toimia tällaisissa tiloissa.

- Joutsenon pitäjätupa on ollut rakennuksena helppo jakaa niin, että museo- ja yritystoiminnalla ovat selkeät omat tilansa. Rakennuksen tupa toimii yrityksen tilana ja näyttelyhuoneet ovat tästä erillisiä. Yrittäjän toiminnan vuoksi näyttelyihin ei tarvitse koskea, ne voidaan pitää ennallaan. Samalla tavalla toimii Lemminkäisen kotiseutumuseo Säräpirtti, jossa pirtti on yritystoiminnan tila ja paikallismuseoesineistö ja näyttelyt sijaitsevat aittarakennuksissa.

Elävä museo -toimintamallivihko on toteutettu Etelä-Karjalan museon hallinnoimassa Elävä Etelä-Karjalainen Museoympäristö – hankkeessa. Hanketta on ollut rajoittamassa Etelä-Karjalan liitto sekä kaikki Etelä-Karjalan kunnat.

Etelä-Karjalan liitto

Imatra

Lappeenranta

Lemi

Luumäki

Parikkala

Rautjärvi

Ruokolahti

Savitaipale

Suomenniemi

Taipalsaari

Kuvat: Etelä-Karjalan museo